

rijksuniversiteit
groningen

faculteit der letteren

Academisch jaar 2016-2017 | Semester II A en B

Studiehandleiding

**HISTORISCHE BUITENPLAATSEN EN
LANDGOEDEREN**

**een interdisciplinaire introductie op
onderzoeksperspectieven en –methoden**

**Kunst- en Architectuurgeschiedenis – Minor
Landschapsgeschiedenis**

Bachelor 2jaars en Open College Studenten

LKA024B10

Prof. dr. Yme Kuiper en dr. Elyze Storms-Smeets

1 / Type studieonderdeel, aantal ECTS studiepunten en entree-eisen

- a. **Type:** bachelor minor, ook in de vrije ruimte of als open college
- b. **Studiepunten:** 10 ECTS
- c. **Entree-eisen:** Het bachelorvak vormt een onderdeel van de minor Landschapsgeschiedenis en kunstgeschiedenis, maar kan ook als afzonderlijk vak worden gevolgd door zowel bachelorstudenten van andere studies (in de vrije ruimte) als externe personen (open college). Het vak is ook te volgen in de vrije ruimte. Bachelorstudenten dienen toegang tot het tweede jaar te hebben, d.w.z. minimaal 45 ECTS behaald te hebben uit de propedeuse van de betreffende major.

NB: Personen van buiten de RUG kunnen zich voor dit vak aanmelden in de vorm van open college. Opgave geschiedt via het invullen van een formulier op de volgende website: www.rug.nl/let/education/meer-onderwijs/opencolleges/. Open college studenten die het tentamen doen, dienen de werkcolleges te volgen.

2 / Inhoud van het studieonderdeel

Sinds september 2012 is bij de Rijksuniversiteit Groningen de bijzondere leerstoel Historische Buitenplaatsen en Landgoederen ingesteld. Daarbij zijn landhuizen en landgoederen onderwerp van historisch en cultuurwetenschappelijk onderzoek. Dat gebeurt grotendeels in de context van de historische wetenschappen, maar ook zeker met ruime aandacht voor de maatschappelijke betekenis en praktijk van cultureel erfgoed. Historische buitenplaatsen en landgoederen te samen vormen een bijzonder type cultuurhistorisch erfgoed. De landhuizen, omgeven door esthetisch aangelegde tuinen en parken, werden gebouwd voor particuliere families, veelal om aldaar te recreëren gedurende de zomermaanden. Vanaf de vijftiende eeuw representeerden zulke complexen in de Nederlanden een bijzondere interactie tussen stad en platteland. Wie waren betrokken bij de aanleg van deze buitenplaatsen en welke veranderingen traden daarbij in de loop van de eeuwen op? In hoeverre kenmerkte de buitenplaatscultuur zich door regionale diversiteit? In hoeverre bepalen de buitens mede het beeld van het landschap? Hoe, waar en wanneer ontstonden landgoederen? Welke motieven speelden bij de aanleg en exploitatie ervan een rol? Wat is typerend geweest voor ontwikkelingen in (verschillende delen van) Nederland en in andere delen van Europa (met name in Italië en het Verenigd Koninkrijk)?

Een belangrijk onderdeel van dit studieonderdeel zijn de colleges op locatie. Zo worden deze colleges dit studiejaar gehouden op verschillende buitenplaatsen en landgoederen in Groningen, Friesland, Overijssel, Gelderland en Utrecht.

3 / Plaats van het studieonderdeel in het programma

Het bachelorvak Historische Buitenplaatsen en Landgoederen is als minor of in de vrije ruimte te volgen voor tweedejaars bachelorstudenten van diverse studies, zoals Landschapsgeschiedenis, Kunstgeschiedenis, Archeologie, Ruimtelijke Wetenschappen, Antropologie, Geschiedenis en Erfgoedstudies. Ook is het vak als open college te volgen voor externen.

4 / Leeruitkomsten van het studieonderdeel

Dit studieonderdeel draagt met zijn leeruitkomsten bij aan de volgende eindkwalificaties van de opleiding zoals vermeld in de OER. Na succesvolle afronding van het studieonderdeel:

1. heeft de student kennis van basisbegrippen, algemene perspectieven en methoden bij onderzoek naar historische buitenplaatsen en landgoederen in Nederland (en Europa) vanaf de vijftiende eeuw tot heden, inclusief de methode van historische begripsanalyse. (K2)

2. kan de student de geschiedenis van families, monumentale huizen en landschappen betrekken op buitenplaatsen en landgoederen in Nederland (en Europa) voor de periode 1400 tot heden. Dat gebeurt in termen van processen, trends en patronen, zoals de verhouding stad-platteland, locatiekeuze en opkomst en invloed van *landed elites*, op basis van zowel literatuur als primaire bronnen. Het overkoepelende thema daarbij is buitenplaatscultuur in al haar facetten, in heden en verleden. (K2, K7, T2)
3. is de student in staat kritisch te reflecteren op uiteenlopende theorieën, onderzoeksmethoden en perspectieven ontwikkeld bij wetenschappelijk onderzoek naar de buitenplaatscultuur, gerelateerd aan diverse vakdisciplines zoals cultuur-, kunst- en landschapsgeschiedenis, geografie en historische sociologie en antropologie. (T2, C1)
4. is de student in staat wetenschappelijke kennis toe te passen bij analyse en behandeling van actuele en praktische problemen bij beheer van buitenplaatsen en landgoederen als historisch en cultureel erfgoed. (T7, C1, L2)

5 / Onderwijsvorm(en) en leeractiviteiten

Het **bachelorvak** (idem open college) bestaat uit de volgende onderdelen:

1. *Literatuurstudie* van door de docenten geselecteerde wetenschappelijke publicaties;
2. *Hoor- en discussiecolleges* waarin de docenten hun onderzoeksprojecten of thema's en de door hen geselecteerde wetenschappelijke publicatie(s) nader toelichten;
3. *Werkcolleges* met de docenten waarin de student opdrachten uitvoert op basis van bijbehorende publicatie(s), alsmede laat zien kritisch te kunnen reflecteren op de te bestuderen literatuur;
4. *Colleges op locatie* naar buitenplaatsen/landgoederen, inclusief actieve betrokkenheid bij programma;
5. *Take home tentamen*: op basis van verplichte literatuur.
6. *Eindpaper*: schrijven van een afsluitend paper, op basis van collegestof, gelezen literatuur en de excursies.

6 / Toetsing

a. Toetsvorm

Take home tentamen op basis van verplichte literatuur (telt voor 1/3 van het cijfer). Het bijzondere van een take home tentamen is, dat je de vragen mee naar huis mag nemen en buiten de onderwijsinstelling kunt werken aan de beantwoording ervan. Het gaat erom studenten de mogelijkheid te bieden om te laten zien dat ze in de leerstof behandelde concepten begrijpen en kunnen toepassen. Van studenten wordt verwacht dat ze uiteenlopende (al dan niet digitale) informatie ook kunnen vinden en omzetten in een helder betoog. Elke student dient het take-home tentamen individueel te maken.

2. Eindpaper. Hierbij gaat het om het schrijven van een afsluitend paper, op basis van collegestof, gelezen literatuur en de excursies (telt voor 2/3 van het cijfer). De student dient een of meerdere van de bezochte landgoederen als uitgangspunt te nemen en stelt een zelf geformuleerde **onderzoeksvraag**. Een vergelijking (met de andere excursies; of met andere locaties of thema's uit het college zelf; een buiten dicht bij de stad versus een buiten ver van de stad; permanente contra tijdelijke bewoning; landgoed versus/met buitenplaats; enz.) is mogelijk. Het paper heeft een omvang van minimaal 2000 en maximaal 2250 woorden.

b. Toetsduur, tijdstip en plaats; deadlines en procedures; inzage

1. Take-home tentamen: 23 maart instructie-college, take home tussen 30 maart en 13 april, inlever deadline is 13 april 2017. Circa 2 weken later is het na gekeken.

2. Eindpaper: 11 mei instructie-college; digitaal aanleveren bij beide docenten voor 8 juni 2016. Circa 2 weken later is het eindpaper nagekeken.

c. Toetsvoorbeelden

In de colleges worden toetsvoorbeelden gegeven. De opdrachten die de student elke week moet doen bij de opgegeven literatuur zijn oefeningen voor take-home tentamen en helpen als voorbereiding op het eindpaper.

d. Voorwaarden voor deelname aan de toets(en)

De RUG hanteert voor werkcolleges een aanwezigheidsplicht van 80%. Hetzelfde geldt voor de colleges op locatie. De student is zelf verantwoordelijk voor het inhalen van gemiste colleges. Afmelden voor een college geschiedt altijd vooraf, met opgaaf van redenen. Wie zonder opgaaf van reden de eerste twee colleges afwezig is, verliest het participatierecht ten voordele van een student op een eventuele wachtlijst. Mocht een student, om gegronde redenen en in overleg, niet 80% aanwezigheid kunnen halen, dan zal in samenspraak met docenten gekeken worden naar een aanvullende opdracht.

7 / Beoordeling

a. Beoordelingscriteria

1. Take-home tentamen: bij de beoordeling wordt gelet op de kwaliteit van de gebruikte informatie (literatuur, excursie, collegestof) en op het niveau van de geleverde argumentatie (volledigheid, plausibiliteit, consistentie, helderheid e.d.).

2. Eindpaper: bij de beoordeling wordt gelet op de kwaliteit van kennis en inzicht wat het vakgebied, debatten en methodes betreft; op de zelfstandig geformuleerde onderzoeksvraag en de beantwoording hiervan; op compositie en structurering van de paper; op correct grammaticale beheersing van het Nederlands.

b. Berekening (eind)cijfer(s)

Voor het beoordelen van de toetsen wordt een schaal van 1 tot 10 gebruikt. Het resultaat (de uitslag) is voldoende dan wel onvoldoende, in niet-afgeronde cijfers op 1 decimaal uitgedrukt: 5,5 of hoger (voldoende), respectievelijk 5,4 of lager (onvoldoende). Voor het behalen van het vak dienen beide onderdelen met 5,5 of hoger gemaakt te zijn.

Het take-home tentamen telt voor 1/3 van het eindcijfer. De paper telt voor 2/3 van het eindcijfer.

8 / Fraude en plagiaat

Bij fraude en plagiaat geldt hetgeen in de OER is bepaald (BA OER deel A, artikel 8.17. MA OER deel A, artikel 4.13).

Bij het vermoeden van fraude of plagiaat wordt altijd de examencommissie verwittigd.

9 / Berekening studielast

Hoorcollege, 7 weken x 2 uren	14 uren
Werkcollege, 7 weken x 2 uren	14 uren
Literatuurvoorbereiding colleges	40 uren
Weekopdrachten	40 uren
Colleges op locatie, incl. voorbereiding	56 uur
Vorbereiding tentamen	56 uur
Eindpaper	60 uur
TOTAAL	280 uur = 10 ECTS

10 / Literatuur

Voorafgaand aan elk college bestudeert de student hoofdstukken uit de verplichte boeken. Aansluitend op de twee verplichte boeken worden regelmatig te bestuderen artikelen aangereikt. Op basis van deze literatuurstudie krijgen de studenten diverse opdrachten voor de werkcolleges.

Verplichte literatuur

1. R. van der Laarse & Y. Kuiper (red.) (2014, 2^e editie) *Beelden van de buitenplaats* (Hilversum: Uitgeverij Verloren; ISBN 9065508562).
2. Y. Kuiper & B. Olde Meierink (red.) (2015) *Buitenplaatsen in de Gouden Eeuw. De rijkdom van het buitenleven in de Republiek* (Hilversum: Uitgeverij Verloren; ISBN 9789087045388).

NB: Studenten wordt aangeraden deze boeken zo spoedig mogelijk aan te schaffen.

11 / Weekschema

Tijd en plaats van het college

Donderdag, 11.00-13.00 uur (HC), 14.00-16.00 uur (WC). Colleges op locatie: circa 10.00 uur tot 16.30 uur.

HC locatie, 9 februari t/m 23 maart: Zernikezaal, Academieggebouw

WC locatie, gehele periode: LE A901 (Broerstraat 9)

Prof. dr. Y.B. Kuiper en dr. E.A.C. Storms-Smeets

Spreekuur: op afspraak via email: y.b.kuiper@rug.nl; e.a.c.storms-smeets@rug.nl

Kamernummer: OBS 34, kamer 25

9 februari 2017 Week 1: Buitenplaatsen en landgoederen in soorten

College 1: 11-12 uur *Buitenplaats en landgoed: definities, onderzoek en state of the art* (Yme Kuiper)

College 2: 12-13 uur *Landschap en buitenplaats: landgoederenzone Gelders Arcadië* (Elyze Storms-Smeets)

Werkcollege: 14-16 uur. Opdrachten via nestor.

Literatuur:

Y.B. Kuiper, *De hofstede – ‘tot vermaeck en voordeel aengeleyt’. Beelden van de Nederlandse buitenplaats vanaf de zeventiende eeuw* (oratie, d.d. 20-11-2012) (zie website KCL)

Yme Kuiper en Rob van der Laarse, ‘Inleiding’, in Van der Laarse en Kuiper, *Beelden van de buitenplaats*, pp. 9-24

Martin van den Broeke, ‘Stand van het onderzoek’, in: dezelfde, *‘Het pryee van Zeeland’. Buitenplaatsen op Walcheren 1600-1820* (Hilversum 2016), pp. 13-26

16 februari 2017 Week 2: Van West naar Oost in de Republiek: eigenaren van hofsteden en kastelen: 1585-1800

College 1: 11-12 uur *Town and Country. Amsterdam als Metropool: bloei, opkomst en transformatie van de buitenplaatscultuur* (16^e, 17^e en 18^e eeuw) (Yme Kuiper)

College 2: 12-13 uur *Het buitenleven in de 17^e en 18^e eeuw in Oost-Nederland, vanuit landschappelijk perspectief (Utrecht-Gelderland-Overijssel)* (Elyze Storms-Smeets)

Werkcollege: 14-16 uur. Opdrachten via nestor.

Literatuur:

Yme Kuiper, ‘Onderzoek naar de buitenplaats in de Gouden Eeuw. Een vogelvluchtperspectief’, in Kuiper en Olde Meierink, *Gouden Eeuw*, pp. 12-41.

Ben Olde Meierink en Elyze Storms-Smeets, ‘Transformatie en nieuwbouw. Adellijke en burgerlijke buitenplaatsen in Gelderland (1609-1672)’, in Kuiper en Olde Meierink, *Gouden Eeuw*, pp. 180-207.

23 februari Week 3: De Republiek buiten Holland

College 1: 11-12 uur *De zeegewesten Friesland-Groningen-Zeeland* (Yme Kuiper)

College 2: 12-13 uur *Beneden de grote rivieren: Limburg-Brabant* (Elyze Storms)

Werkcollege: 14-16 uur. Opdrachten via nestor.

Literatuur:

Yme Kuiper en Annemarie Zijlstra, ‘ “Een yeder hadt te doen mit poten, planten en andere dingen.” Het rijke buitenleven van voorname Friezen in de Gouden Eeuw’, in: Kuiper en Olde Meierink, *Gouden Eeuw*, pp. 96-127.

Johan de Haan, ‘ “Grote huysen” en hun interieur in Groningen en Drenthe in de zeventiende eeuw’, in: Kuiper en Olde Meierink, *Gouden Eeuw*, pp. 238-257.

Martin van den Broeke, Het profijt voorop? Landbouwbedrijf op buitenplaatsen in Zeeland (1609-1672), in: Kuiper en Olde Meierink, *Gouden Eeuw*, pp. 130-153.

Bas Aarts, ‘ “Van Brussel naar Den Haag”. Bouw en verbouw van Noord-Brabantse kastelen en omgrachte huizingen” in de zeventiende eeuw’, in: Kuiper en Olde Meierink, *Gouden Eeuw*, pp. 260-281.

Evelyn Ligtenberg, ‘ “Een grootschheid, die tusschen Maas en Rijn hare wedergade niet vindt”. Kastelen en kasteelachtige buitenplaatsen in Limburg in de zeventiende eeuw’, in: Kuiper en Olde Meierink, *Gouden Eeuw*, pp. 284-301.

2 maart 2017 Week 4: Europese trends

College 1: 11-12 uur : *Van Oudheid naar Renaissance: het Italië van Palladio*, James S. Ackerman en Peter Burke (Yme Kuiper)

College 2: 12-13 uur *Engeland in de 18^e eeuw (polite society, polite landscapes)* (Elyze Storms)

Werkcollege: 14-16 uur. Opdrachten via nestor.

Literatuur:

James S. Ackerman, *Palladio* (Harmondsworth/New York 1966; 1978) pp. 19-80

T. Williamson, ‘Gardens and history’, in: T. Williamson *Polite Landscapes: Gardens and Society in Eighteenth-century England* (1998) pp. 1-18

9 maart 2017 Week 5: Buitenplaatsen als familie-eigendom en nationaal erfgoed – Engeland en Duitsland

College 1: 11-12 uur: *English country houses as national heritage* (Elyze Storms)

College 2: 12-13 uur *Duitsland: het land van Goethe, de Junkers en Max Weber* (Yme Kuiper)

Werkcollege: 14-16 uur. Opdrachten via nestor.

Literatuur:

Peter Mandler, *The Fall and Rise of the Stately Home* (New Haven 1999). Nader op te geven pagina's.

René Schiller, *Vom Rittergut zum Grossgrundbesitz* (Berlin 2003). Nader op te geven pagina's.

Anne Mieke Backer, *Er stond een vrouw in de tuin* (Rotterdam 2016). Nader op te geven pagina's.

16 maart 2017 Week 6: Vraagstellingen, methoden en bronnen voor buitenplaats- en landgoedonderzoek

College 1: 11-12 uur *Welke vraagstellingen en bronnen voor lange termijn-onderzoek?* (Elyze Storms-Smeets en Yme Kuiper)

College 2: 12-13 uur *Oral history en veldwerk* (Yme Kuiper en Elyze Storms-Smeets)

Werkcollege: 14-16 uur. Opdrachten via nestor.

Literatuur:

Jessica Gerard, 'Introduction', in: dezelfde, *Country House Life. Family and Servants, 1815-1914* (Oxford 994) pp. 1-19.

Nog nader op te geven literatuur.

23 maart 2017 week 7: Herinnering en Toekomst

College 1: 11-12 uur *Reizen naar en door Italië!- van Grand Tour naar Massa Toerisme* (Yme Kuiper)

College 2: 12-13 uur *Aspecten van bescherming en ontwikkeling in de twintigste eeuw: van Ensemble tot Omgevingswet* (Elyze Storms-Smeets)

Werkcollege: 14-16 uur: Opdrachten via nestor. Instructiecollege take-home tentamen.

Literatuur:

Gerrit Verhoeven, *Anders reizen. Evoluties in vroegmoderne reiservaringen van Hollandse en Brabantse elites (1600-1750)* (Hilversum 2009). Nader op te geven pagina's.

Henri van der Wijck, *De Nederlandse buitenplaats* (Delft 1974; Alphen aan den Rijn 1982). Nader op te geven pagina's.

Wybren Verstegen, *Vrije wandeling. Het parlement, de fiscus en de bescherming van het*

particuliere Nederlandse natuurschoon. De Natuurschoonwet tussen 1924 en 1995 (2012)
pp. 6-14, 17-43

30 maart 2017 Week 8: Fraeylemaborg: musealisering van erfgoed

Yme Kuiper en Elyze Storms-Smeets; Henny van Harten, conservator

10.00 uur aankomst op Fraeylemaborg

Kostenindicatie voor lunch: € 10

Literatuur:

Henny van Harten, *Fraeylema VerEeuwigd* (Slochteren 1999). Nader op te geven pagina's.

TENTAMENPERIODE: 6 en 13 april geen colleges

**20 april 2017 Week 9: master college seminar, plus instructiecollege
bachelorpapers**

27 april: Koningsdag – geen college

4 mei 2017 Week 10: Rosendaal: oud land, nieuw beheer

- Inleiding door E. Storms: Rosendaal, limietgrens, Veluwezoom

- Rondleidingen door Jorien Jas

- Korte lezing door masterstudent Machiel Koman, Rosendaal in de 20^e eeuw

Kostenindicatie voor lunch en fiets: € 20

Literatuur:

E. Storms-Smeets, 'Gelders Arcadië. Landgoederen en buitenplaatsen', in: E. Storms-Smeets (eindred.) *Gelders Arcadië. Atlas van een buitenplaatsenlandschap* (2011) pp. 32-39

E. Storms-Smeets, 'Met pollen en palen. De limietgrenzen van de hoge en vrije heerlijkheid Rosendaal', in: D. Verhoeven, M. Wingsen, S. van den Bergh en M. Gubbels (red.), *Gelderland grensland. 2000 jaar verdeeld en verbonden* (2016), pp. 92-101.

11 mei 2017 Week 11: Poptaslot en Prinsentuin Leeuwarden

10.00 uur verzamelen op NS station Leeuwarden

- Inleiding door Yme Kuiper: *Edele staten en rijke burgers in de Friese Gouden Eeuw*
- Rondleiding door B. Prins

Kostenindicatie voor lunch en fiets: € 20

Literatuur:

Themanummer *Gouden Eeuw in Friesland van Fryslân*, *Historisch tijdschrift*, jrg 19, 2013, nr. 5 (diverse artikelen: Popta, Crack, Nieuwe Rijken).

C. Boschma, P. Karstkarel e.a. , *Lucas Pieters Roodbaard. Architect van buitengoederen* (Leeuwarden 1979)

18 mei 2017 Week 12: College op locatie Huize Voormeer, Museumpark Oranjewoud en Oranjestein

10.00 uur verzamelen

Programma:

- *Interieurgeschiedenis van Huize Voormeer* (Rudolf J. Wielinga)
- *Van Albertine Agnes naar Michael van Gessel - rond architectuur van museumlandschapspark Oranjewoud* (Elyze Storms-Smeets)
- *Oranjestein – na de Bataafse Revolutie van 1795: van notabel buitenleven naar landgoedvorming* (Yme Kuiper)

Kostenindicatie voor lunch en fiets: € 20

Literatuur:

Yme Kuiper, 'Onder notabelen. Buitenplaatscultuur in Friesland in de korte negentiende eeuw', in: Van der Laarse en Kuiper, *Beelden van de buitenplaats*, pp. 149-174.

Rudolf J. Wielinga e.a., *Voormeer Heerenveen. Familiehuis van de Heloma's* (Heerenveen 2011) Nader op te geven pagina's.

25 mei: Hemelvaart – geen colleges

1 juni 2017 Week 13: Nijenhuis en Weldam te Diepenheim: familielandgoed in de 21^e eeuw

10.00 uur verzamelen op NS station Goor.

- Met bijdragen van Albert Schimmelpenninck, eigenaar Nijenhuis, en Jan van Zandvoort, rentmeester Weldam.

Yme Kuiper – *Buitenplaatscultuur ten tijde van (Lodewijk) Napoleon in Nederland*

Elyze Storms – *Het esthetische en economische landschap van adellijke landgoederen in Twente*

Kostenindicatie voor lunch en fiets: € 20

Literatuur:

Nog nader op te geven.

8 juni 2017 Week 14: Langs de Utrechtse Vecht (Nijenrode en Gunterstein)

10.00 uur verzamelen

- Met inleiding van Juliette Jonker, *De lange termijngeschiedenis van de Utrechtse Vecht*

Kostenindicatie voor lunch en fiets: € 20

Literatuur:

F. Vogelzang, “Een Paradijs, schier soeter en veel meer, als oyt de Werelt zagh’ Buitens in Utrecht (1609-1672)”, in: Kuiper en Olde Meierink, *Gouden Eeuw*, pp. 154-177.

Juliette Jonker-Duynmstee en Steven de Clercq, *Gouden bochten. Amsterdam & de Vechtstreek* (Maarssen 2015).

Respect the copyright to the teaching material.

All teaching material is protected by copyright. Students may not make photocopies of teaching material, exams and lectures other than for their own study purposes. In addition, teaching material may not be further distributed in any format. Deliberate violation of copyright is a criminal offence. The University of Groningen will take appropriate measures upon detecting such violations.